

91037

NEGRU-VODA

DE

BCU CLUJ-NAPOCA DE PUSCARIU, Cluj

SIBIU,

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

1898.

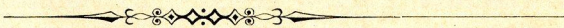
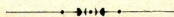

NEGRU-VODA

DE

1898
I. CAV. DE PUSCARIU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SIBIIU,

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

1898.

Negru-Vodă.

I.

Domnul B. P. Hasdeu în introducerea la Tomul IV. Etymologicum magnum Romaniae pag. XXXV—XXXVII are afabilitatea d'a se provocă în privința cestiunei lui Negru-Vodă și la unele pasagie din opul meu „Date istorice etc.“, făcându-mi complimente, la cari eu — numai diletant în treburi istorice — nu am contat nici odată tocmai dela o autoritate istorică — cum e d. Hasdeu. —

D. Hasdeu, carele jertfindu-și întréga vieță studiului istoric — are meritul nunumai d'a fi adunat materiale istorice și tradiționale într'o măsură admirabilă, dar d'a le și combină cu un spirit pătrundătoriu în tóte direcțiunile istoriei naționale, și în deosebi și în deslegarea nodului gordian al cestiunei lui Negru-Vodă — fôrte norocos, — încât putem afirmă, că el s'a apropiat și în privința acésta mai tare de adevèr.

Cu tóte acestea — avênd d. Hasdeu unele nedumeriri față de cele citate din opul meu „Date istorice“, — precum și eu față de unele reflexiuni ale d-lui Hasdeu, cred a mi se fi dat ocasiunea precât de îndreptățită, pre atât și plăcută, d'ale clarifică, și — în cât se póte — d'a le și aplană, fără d'a atribui părerilor mele vre-o infalibitate.

D. Hasdeu la locul citat premite, că Datele istorice ale mele ar fi — „de o mare importanță pentru istoria Românilor „peste tot — nu numai ca o fôrte bogată adunare de materialuri, ci mai ales ca un colossal îndreptariu pentru a întreprinde „și utiliză cercetări și descoperiri ulterióre, — dar el (Puscariu) „nu pretinde a descóse însuși acele „Date istorice“, a le armoniză, a trage din ele conclusiuni definitive totale, și măcar pe „cele parțiali etc.“

Sentința conclusională se vede a fi un fel de scuză pentru mine, pe carea eu o primesc cu recunoscință, mai vîrtos că într'un op alfabetic, cum sunt „Datele istorice“, nu încap discussiuni mai estinse, nici conclusiuni definitive, ce ar trece peste marginile programului propus, ci trebuie să se mărginescă la culegerea și înșirarea diferitelor fântâni și opiniuni, așa precum le află, — „ferindu-mă“ — cum țice d. Hasdeu — „cu stăruință „de a mă roști într'un mod decisiv asupra cestiuilor celor controverse“.

Cu tóte acestea recunosc, că am avut și eu păcatul d'a face în opul meu unele diversiuni prevaricătore, și chiar și unele conclusiuni incidentale, cari n'ar fi avut loc acolo.

Asta se póte vedé chiar și la rubrica lui *Negru-Vodă*, ce o citéză d. Hasdeu până la un loc, în următóarele:

„— *Negru-Vodă*, numit și Radu Negru-Vodă, domnul Țării „Românesci, duce al Fogarașului și Amlașului. — Despre existența istorică sau mithică a lui Radu Negru-Vodă au scris „mai mulți săvanți mai vechi și moderni fără d'a fi putut veni „la un rezultat pozitiv. Sunt unii cari indigitéză, că trecerea „Românilor din părțile Fogarașului și Amlașului peste munți în „Valachia s'a întêmplat în urma strîmtoririi lor prin colonizarea „Sasilor în Ardeal cu ocasiunea expedițiunilor cruciate pe la „mișflocul secl. XII. — Alții aduc ocuparea Valachiei prin „Negru-Vodă în legătură cu fundarea imperiului Blacho-bulgar „sub Asanidi (1186—1205). — Inscriptiunea dela Câmpulung arată, „că monastirea de acolo e zidită de Negru-Vodă la 1215, prin „urmare descălecarca lui a trebuit să se întêmple mai nainte de „aceea. — Hasdeu admite că Români din țera Fogarașului între „a. 1200—1210 au ocupat regiunile dela Câmpulung și Argeș, și „de aci încolo pe la a. 1270—1280 până în direcțiunea Kiliei, — „dar ține pe Negru-Vodă numai de o firmă, ce o au purtat Basarabii și mai nainte și după aceea, — ér o persónă pozitivă „istorică numită Radu Negru Basarab află el numai în Radu tatăl „lui Mircea I. — Fotino pune descălecare a lui Radu-Negru dela „Fogaraș în Valachia la a. 1241 ca urmare a invasiunei Mon-

„golilor. — Istoricii Unguri, începând dela Engel, Sulzer etc., ca „să lase loc liber celor cuprinse în diploma lui Bela IV. dată „Ioaniților în 1247, și să pótă urmă imediat și diploma lui „Andrei III. din 1291 dată lui Ugrin ca stăpânitoriu al Fogarașului și Sâmbetei, strîmtoresc descălecarea lui Negru-Vodă „între marginile anului 1290. Din tóte acestea, precum și din „tradițiunile poporului, care și astăzi mai numesce ruinele din „Colții Brezei lângă Fogaraș Cetatea lui Negru-Vodă, — din „inscripțiunea monastirei Câmpulung din 1215, și din nenumărate „texte istorico-cronice, se póte deduce fără îndoelă, că un Negru- „Vodă, care — descălecând dela Fogaraș, și trecând peste „munți cu o mulțime de locuitori, a fundat statul Valachiei, — „a existat negreșit; *timpul însă, când a trăit și când a urmat descăle-* „*careă lui, până acum nu le a putut fixá nimenea, și — cred — că nu* „*le va puté determiná nici când*“.

În pasagiul final — étă — că am dat și un fel de conclu- siune în privința timpului cestionatei descălecări, — și decă d. Hasdeu citá pasagiul de sus până la fine, aflá conclusiunea mea și în respectul persónei lui Negru-Vodă, unde am đis: „*aceste* „*mişcări personificându-se în un duce mai celebru al lor din timpurile* „*acelea, s'au numit Negru-Vodă*“.

Incidental observ aci, că vădënd eu la mai mulți istorici identificându-se Negru-Vodă adeseori cu Radu-Negru-Vodă, am căđut și eu în impasul acesta, pe care însă în viitoriu voiu cercá a-l evitá.

D. Hasdeu đice, că eu — resumând părerea sea din Istoria Critică — am scăpat din vedere afirmațiunea sea, „că mișcarea „cea medievală din Fogaraș spre Câmpulung, spre Argeș, spre „Kilia, nu se datorią *Fogarașenilor de bastină, ci Severinenilor celor* „*cuceritori de mai nainte ai Fogarașului*“.

N'am scăpat din vedere afirmațiunea acésta a d-lui Hasdeu, și mărturisesc sincer, că mai vêrtos m'am și împedecat de ea, — pentru-că nu cuprind de ce se trecă Severinenii mai ântâiu la Fogaraș cá de aci să ocupe Câmpulung, Argeșul etc.?

Décă aruncăm o privire cât de repede peste topografia acestor ținuturi despărțite prin Olt și prin Carpați, aflăm mai natural și mai lesne, că Severinenii se cuprindă regiunile Argeșului și ale Muscelului din imediata lor vecinătate trecând de'adreeptul peste riul Oltului, fără se aibă trebuință de-a se străcură mai ântâiu prin cataractele cele lungi și strîmte ale Oltului în sus spre Fogaraș, că apoi de aci se trecă érá peste seninările munților spre Muscel și Argeș.

Aceste inconveniențe se vede că le-a simțit mai târziu și dl Hasdëu, când răspundënd lui Tamm dechiară, că nu mai primesce nice el acel intinerar (pag. LX.)

Dl Hasdeu mai citând din Datele mele istorice și alte pasage relativ la Negru-Vodă află óre-care contradicțiune în ele, când eu — pe de o parte bazându-mă pe inscripțiunea monastirii din Câmpulung cu datul fundării 1215 — pun descălecarea lui Negru-Vodă a se fi întemplat înainte de anul 1215, pe când la alt pasagiu — vorbind de actul lui Ugrin din anul 1291 — am đis, că Radu-Negru-Vodă *curënd* înainte de acest dat a fost trecut peste Carpați, — „*uitând așadară o distanță aprópe seculară între anul „1215—1291, un interval de 86 ani.“*

Recunosc, că în espresiunea *curënd* înainte de 1291 n'am ni-merit terminul cel mai potrivit. — Totuși în considerarea timpului de pricină a celor 86 ani din secolul XIII atât de sêrac de date positive, și a împrejurării, că eu cu espresiunea *curënd* înainte de 1291 n'am đis totdeodată, că după 1215: — cuvêntul *curënd* înainte de 1291 se póte referi și la timpul înainte de 1215, — așa contra-dicțiunea dificultată devine irrelevantă, séu cel puțin scusabilă.

Dl Hasdeu đice mai departe, că am fost impresionat fórté mult de inscripțiunea cea din 1215 a monastirii dela Câmpulung, „o inscripțiune pe care o adoptă și Șincai, dară carea este in-„vederat apocrifă, de vreme-ce nici o *monăstire* n'a existat în Téra „Românescă înainte de anul 1366 etc.“

Eu însă așa am ținut, și țin și acum, că românii înțeleg sub *monăstire* nu numai un conglomerat de chilii cu călugări nepu-tincioși și pécătoși, precum se mai află până în điuă de astăzi,

ci și *biserici* mai mari, domuri (Domkirchen), mai cu samă pe la reședințele domnesci, între cari biserica catedrală din Câmpulung, atât prin anticitatea cât și prin modul ei de zidire, putem dice, că ocupă un rang precelent între bisericile din România.

Când ne uităm la zidurile imponente ce o apără de câtră riul Târgului, ne aducem aminte de zidurile colosale ale Cetății lui Negru-Vodă din Colțul Brezii sub Carpați spre Fogaraș, — până acum prè puțin cercetate.

Sasii cu ocașiunea colonizării lor în Ardél au zidit asemenea biserici, pe cari și astăzi se mai vèd inscripțiuni cu datări din secolul XII și XIII. — Érá tradițiunea ni spune, că un Negru-Vodă trecênd cu Fogărășenii sei peste Carpați la Câmpulung au dus cu sine nu numai și episcop cu clericii de lipsă, ci și o mulțime de meșteri, între cari și zidari mai cu samă sași catolici, pentru cari au întemeiat și monăstirea catolică de acolo ce există până în ziua de astăzi.

O monăstire catolică de regulă se întemeiă cu consensul Papei, prin urmare arhivul Vaticanului, séu alte asemenea, pot cu timpul descoperi și date despre întemeierea monăstirei catolice din Câmpulung, și mișlocit prin aceea póte și a celei ortodoxe. Vederile nóstre moderne nu se pot mumificá, și nu putem dice de ele *non ultra!* ci trebuie lăsate spre sondarea ulterióră a generațiunilor viitoare.

Adevêrat e, că inscripțiunea de pe biserica catedrală dela Câmpulung, fiind scrisă în limba română, nu se póte dată anului 1215, ci numai unei reparaturi posterióre a bisericei, precum ne spune și Fotino, pe timpul lui Matheiu-Vodă Basarab (1633—1654).

Dar ómenii acestia — din prima jumătate a secolului XVII, cari au pus inscripțiunea aceea cu provocare la anul 1215, nu o au luat numai din vânt, ci au trebuit să se bazeze pre tradițiunea sprijinită de acte póte chiar *originali*, pe cari noi nu le mai avem. In tot casul ei au fost mai aprópe de evenimentele relative la anul 1215, decât ocoșagurile nóstre moderne.

Și cumcă ei n'au luat anul 1215 fără de nice un temei, vom vedé chiar și din datele și testimoniele cele clasice ale d-lui Hasdeu.

II.

Di Hasdeu are necontestabilul merit d'a fi precizat pe Negri-Basarabi din secolul XIII și XIV.

El ieă de bază a acestor Negri-Basarabi — decă am cuprins bine — pe Alexandru Vodă Basarab 1310—1363.

De aci purcedând deduce genealogia Negrilor-Basarabi atât în descendență, cât și în ascendență.

În descendența — după *Alexandru Vodă Câmpulungianu* — ne întimpină fiii sei *Neculae* 1363—1364, apoi *Vladislau* alias *Laiota-Vodă* 1364—1373, după care urmază *Radu-Negru-Vodă II* 1373—1385, și fiii sei *Dan II* 1385—1387, apoi *Mircea II* cel Mare 1387—1418, toți Negri-Basarabi.

În cazul present însă pe noi ne interesază mai mult ascendența — decât descendența lui Alexandru Vodă. —

Di Hasdeu ni spune, că deja părintele seu a descoperit pe tatăl lui Alexandru-Vodă, carele s'a numit Tugomir rectius *Tihomir* asemenea Negru-Basarab.

Numele Tihomir e usitat ca nume de botez și la români până în ziua de astăzi, pentru că chiar noi am avut un stipendist (bursier) al fundațiunei lui Gozsdu cu numele Tihomir Iancovici.

Tihomir — după-cum ne-a spus colegul nostru Dionisie Poynár, care-l cunosea mai de aproape, ar însemna — decă nu mă înșel — Artemisie.

Dar după analiza lui nu pôte fi alta, decât aproximativ: *fiul lui Tihu*, ca și Dragomir fiul lui Dragu etc.

Familia *Tihu* a domnit în Bulgaria între 1260—1273, deci aproape de părinții lui Tihomir.

Dară să-1 lăsăm la păcatele pe acest Tihu, carele se obtrusese pe scaunul bulgaro-român, după stingerea Asanilor, sub firma societii sale Irina Lascaris nepótă a lui Ioan Asan, — și să ne restringem deocamdată numai la urmărirea datelor, ce ni-le dă dl Hasdeu.

Di Hasdeu — din *Tihu-mir* — lăsând la o parte răděcina cuvântului *Tihu*, se mulțamesce numai cu sufixul *mir*, din care

— cu adausul ulteriorului derivativ — *cea* — deduce pe *Mir-cea*, carele a fost *Mircea I Basarab Voda* între anul 1298—1310.

Förte ingenios! Aşă să fiă!

Antecesorul lui Tihomir alias *Mircea I* — chiar şi după dl *Hasdëu* — a fost fratele aceluia, *Dan I* 1288—1298.

Ei dar! ce se facem cu *Stefan Mailat*, pe carele Fotino după cronica română anonimă cu provocare la cronica stăpânitorilor sêrbesci îl află pe la anul 1300, când ar fi zidit şi cetatea *Fogăraşului*? —

Fraţii *Tunusli*, reprezentând — după-cum ne spune domnul *Hasdëu* — manuscrisul serdariului C. *Cantacuzeno*, pun pe *Stefan Mailat-Vodă* între anii 1300—1304.

Dl *Hasdeu* (CLXXIV) admite pe un *Knez Stefan Mailat* din familia *Basarabilor*, carele încă pe la anul 1291 ar fi fortificat cetatea *Fogaraşului*, şi pe la anii 1292—1296 ar fi dat ajutoriu *Voedodului* *secuesc Roland*, — dar observă, că *Stefan Mailat* ar fi fost numai un locoţiitoriu domnesc la *Fogaraş*, un fel de *sevastocrator* al lui *Dan-Vodă I*, eventual şi al lui *Mircea-Vodă I*, însă că domnitoriu nu-l admite.

Luând acum în vedere despre o parte, că nu se află nice un act dela atari locoţiitorii domnesci la *Fogaraş*, ci tôte — câte se mai gădesc — sunt datate din reşedinţele domnesci *transalpine*, séu din străinătate, — ieră despre altă parte, că nu e dovedit, precum că după mörtea lui *Dan-Vodă I*, la anul 1298 imediat ar fi urmat în domnie *Mircea I Tihomirul*, ci mai vêrtos aflăm lacună de acte şi întâmplări domnesci între anul morţii lui *Dan I*, şi între începerea domniei lui *Mircea I*, cu carele ne întâlnim mai pozitiv de abiă pe la anul 1306—7, când a deţinut pe *Otton* în captivitate: putem cu tótă odihna conscienţiei intercală pe *Stefan Mailat Vodă Basarab* între anul 1298 şi — cel puţin — 1301.

După acest incident să trecem mai departe în ascendenţa *Negrilor Basarabi*. —

Antecesorul lui *Dan I* — precum ni arată dl *Hasdëu* — a fost tatăl acestuia, *Barbat Basarab Vodă*, carele a domnit între anii 1279—1288 după mörtea frateseu *Mihaiu Vodă Litënu* séu

Latinul în Oltenia 1246—1279, cam deodată cu *Seneslau* asemenea Basarab în ținuturile d'a stânga Oltului numită Cumania.

În fine înaintea tuturor acestora — dl Hasdeu pune pe — *Basaram-ban*, pe care-l numesce *Radu-Negru-Vodă I* între anii 1230—1241, și carele pe la anii 1230—1233 față de Bela IV a perdut Mehedinții cu Severinul, ieră pe la anul 1241 s'a ciocnit cu mongolul Orda undeva pe la Turnu-roșu.

Ei bine! așadar am ajuns cu Basarabii-Negri domnitori până la anul 1230, — deci ni mai rămâne o diferență de 15 ani în sus până la fatalul 1215 al Câmpulungului.

Urméză acum întrebarea, decă dintre Negri-Basarabi înainte de Radu-Negru I dela anul 1230 în sus a mai domnit care-va peste Românii de atunci, — și cine?

Dl Hasdeu, carele se vede aci tare aplecat spre axioma judicială: *quod non est in actis — non est in mundo*, din lipsa matriculelor de pe atuncia, nu mai admite Negri-Basarabi, cari s'fi putut zidi și monăstirea dela Câmpulung pe la anul 1215. —

Ei — dar! legile naturei și ale logicei ni spun, că ori-ce fiu a trebuit s' aibă și un tată, și mai avem și o altă axiomă juridică, că copilului — chiar de ar fi și bastard — trebuie căutat un tată. Deci și Radu Negru Basarab dela anul 1230 a trebuit s' aibă un tată, și acesta naturalmente n'a putut fi altul, decât Negru Basarab, cea-ce în limba vulgară română se esplică nu altcum decât că Radu a fost fiul lui Negru Basarab.

Apoi decă Radu al lui Negru Basarab a domnit peste Români dela anul 1230 până la 1241, a trebuit s' domnescă peste Români și tată-seu, și moșu-seu etc., pentru-că Românii au existat și mai nainte, și nu e constatat că peste ei ar fi domnit altă dinastiă.

Asta ni-o spune de repețite-ori și dl Hasdeu anume în ist. crit. (Ediț. I pag. 44), când dize, că „pela anul 1170 Oltenii din Severin „năvălesc în Ardél și cuprind Fogărașul“; — (pag. 119) pe la anul „1170—1180 vedem pe Negri Basarabi începându-și cariera prin su- „punerea Fogărașului“, — apoi (tot acolo) resumând premisele dize: „1. Până la 1180 Basarabii stăpâneau numai Oltenia; — 2. La anul „1180 ei dobândesc Fogărașul; — 3. După 1180 apucă Muscelul“.

La pag. 70 scrie: „Să recapitulăm: „După glorioasa dinastiă, „din care eșiseră Alexandrii, Vladislavii și Mircii, deja între anii „1200—1300 totă Muntenia, dela Pórta-de-fer până la Marea-négră, „erá cunoscută în l'untru și'n afară cá Basarabia, érá poporul „muntenesc cá Basarabeni“.

Mai departe (pag. 167) dice: „Urcarea pe tron a némului „Asanilor, o vigorósă rámură a Basarabilor dela Olt etc.“

Ba ce e mai mult dl Hasdeu merge cu originea Basarabilor până înainte de secolul VI, și o deduce chiar dela Celti (pag. 166—167).

Vá sě dică au existat înainte de anul 1230 și Români și și Basarabi peste ei.

Pentru-ce — așadară — sě nu putem pune înainte a lui Radu al lui Negru-Vodă dela anul 1230 în sus și pe tată-seu *Negru-Vodă* cá antecesor cu o dominațiune de 30—40 ani, carele sě fi potut zidi și monăstirea séu biserica catedrală dela Câmpulung în anul 1215? —

Am poté merge și la moșul și strămoșul etc. al lui Radu lui Negru-Vodă, cá sě ajungem până la anul lui Miron Costin 1080; — dar de astădată n'avem trebuință de ei.

În urmarea acestor premise putem întregi lista domnitorilor Basarabi din secolului XIII și XIV, cu adausul lui Negru-Vodă și a lui Stefan-Vodă Mailat, — în următorul chip:

1. Negru-Vodă	1200—1230
2. Radu-Negru Vodă I.	1230—1241
3. Mihaiu Vodă Liténul și Seneslau	1241—1279
4. Barbat-Vodă	1279—1288
5. Dan-Vodă I.	1288—1298
6. Stefan-Vodă Mailat	1298—1301
7. Mircea-Vodă I. Tihomir	1301—1310
8. Alexandru Vodă Câmpulungénu	1310—1363
9. Nicolae-Vodă I.	1363—1364
10. Vladislau Vodă Laiota	1364—1373
11. Radu-Negru Vodă II.	1373—1384
12. Dan II. 1384—1387, apoi Mircea II. cel Mare 1387 etc.	

Prin seria acésta s'ar apropiá una de alta și vechile cronice, și nu s'ar alterá esențial nici sistemul și ordinea d-lui Hasdeu.

III.

După ce am parcurs obiectul de frunte, fiă-mi permis a trece și la unele reflexiuni laterale.

D. Hasdeu (pag. CLXX) îmi dă sfatul amical, „să lăsăm la „o parte pe răposatul Manguuca, ultimul apărătoriu al Croniceii „lui Huru“.

Pe lângă regretul, că Manguuca, un scrutatoriu istoric și limbistic precât de diligent pre atât și genial, a murit pré de timpuriu, — me restring aci a dá și eu amicului nostru Hasdeu indigitarea asemenea pretinésca, să mai slăbésca și el din preocuparea pré mare de Cumani, carea 'l restringe și-l împedecă pré mult în libera mișcare și desvoltare a elementului român.

Cumanii începând din Secl. XI — ce e drept — au înundat regiunile basarabene și moldovene, dar de acolo n'au mișcat pe autochtonii români nice de acum. — Asta o recunósce încât-va și d. Hasdeu, când citând sub a. 1164 pe bizantinul Niceta Choniates ni arată, că cete de români locuiau în vecinătatea Galiției, — și ni mai presentéză și pe principii Bolohovesici ca Basarabi din părțile Volhiniei etc.

După căderea Cumanilor la *Kalka* *) în a. 1224, gintea cumana fù prin Mongoli nimicită mai tótă, încât — ce a mai ramas din ei, — s'a fost împrăsciat ca făina orbului în tóte părțile lunei, lăsând autochtonilor români numai numirea geografică de Cumani, cu carea mai târziu apar și Tatarii.

O parte din Cumani persecutați de Mongoli a trecut sub ducele Cutén în Ungaria, aședându-se între Tissa și Dunare unde s'au magyariat, apoi între Tissa, Mureș și Crișuri, unde s'au romanizat cu totul.

Altă cétă a Cumanilor fugind de frica Mongolilor a trecut Dunărea — precum ni spune d. Hasdeu — pe la *Vadul Cumanilor* spre Vidin în Bulgaria sub conducerea regelui lor *Ionas*, carele — după combinațiunea d-lui Hasdeu — ar fi fundat chiar și orașul Craiova, numit după numele seu.

În Date ist. II. pag. 201 e greșit *Kulpa*, în loc de *Kalka*, cea-ce rectificăm.

După toate acestea — vrînd nevrînd — ni se obtrude întrebarea: Cum de niște Cumani batuți, fugariți și împrăsciați ca vai de ei — trecînd prin Teleorman au mai putut cuprinde pe la a. 1235 „plus minus“ și restul Dînărei al Olteniei, — Romanațul și Doljiul?

Cum un fugariu vagabund ca regele Ionas, urmărit de gendarmii mongolului Batu, a mai avut vreme și putere să fundeze și un oraș că Craiova?

Calugărul Albert — ce e drept — numesce pe *Rex Ionas major in regibus Cumanorum*, dar ce rege pôte fi acela mai mare între regii Cumanilor — puși pe gónă?

Mi vine aci a crede, că acest *rex major in regibus Cumanorum* celor fugari, după împrejurările lui de atunci, n'a putut avé însemnătate mai mare, decât Voivodii tziganelor nostri vagabunđi de astăđi, cari — batându-se între sine d'a valantacul prin tîrguri, că muierile lor într'aceea mai lesne sê pótă jefui șetrele, — pe cel ce a reușit mai voinicos — îl consideră de Vaivoda major in Vaivodis tziganelor.

Unui atare rege fugariu cu corturile în spinare — nu cred — că Basarabii cei mulți de prin județele Olteniei i au carat var și cărămidă spre a li fundá a capitală la Craiova.

Etimonul Craiovii dela *Ionas* al Cumanilor e cel mai debil, pentru că — decă Craiova nu se pôte derivá nici dela *Ioanii* Asani, de când și domnitorii români prepun numelui lor pe nedispensabilul *lô*, — și nici dela slavicul *Kral-ova*, că Braz-ova, Clad-ova etc. apoi dela *Ionas*, chiar d'ar fi eșit din pântecele chitului, nice de cum, — că-ci atunci ar trebui sê đicem *Cral-iona*!

D. Hasdeu nu e mai norocos nici în etimologizarea munților *Buceci* dela mongolul *Budjek* — séu cum îl scrie d. Hasdeu — *Bugek*. (La calugărul Carpini 1246 ocură numele *Bureth*. Hurmuz. I pag. 233) despre carele nici nu e dovedit pe deplin, că el din țera Sasilor ar fi trecut Carpații spre Kara-Ulaghi tocmai prin Prahova pe sub Buceci.

(*Notabene*: pe mine me interesézá Bucecii deosebit, pentru că locuesc — ca un eremit — inmediat sub ei).

Décă Bucecii nu se pot derivá nici dela anticii *Montes-Piceni*, nici dela tufele de brad șerpuitoriu, numite *bucet*, apoi dela un voiager efemer cum a fost mongolul Budjek séu Bugek, de bună sama nu! pentru că atunci am poté pe calea asta și dela colegul seu *Orda* deduce *urda*, ce o ferb mocanii de pe acei munți din zerul remas după inchiăgarea și stringerea cașului.

Istoricii, cari în lipsa — uneori chiar și în prisosința — datelor și argumentelor positive, mai iau refugiul și la etimologizări, de regulă dau cu mâna într'un cuib de vespe, pentru că fia-care trage cărbunele etimonului la óla naționalității sale. — De exemplu: unii filologi germani deduc pe regele dacic *Cotizon* — dela Gottes-Sohn — *Sarmisegetuza* dela Sarmis Gottes-Haus, — ba s'au aflat și Unguri, cari nice nu existau pe atunci — și totuși o deduc dela maghiarul *szárma-sziget-háza* — etc.

Și ce vom face, décă renumitul nostru etimologist Dr. Marienescu, carele s'a profundat în misteriile filologiei sanscrite atât de adânc, în cât — la vremea necazului — ar poté scóte din *bolovani*, — chiar și *cascaval de Penteleu*, ar eși acum pe față sé ni spună, că Caraiman, Teleorman, și alte multe *man-uri*, ce se află prin tóte limbele în abundență, nu devin din slavicul cumanzat séu turcizat, ci din sanscritul adus la noi prin primii colonisti în Dacia — Celto-Vlahi?

Am sta — noi profanii în aste treburi — cá Hercules am Scheideweg, fără a sci în cătràu sé apucàm!

Dar gluma la o parte! Noi serios am mai rugá pe d. Hasdeu, sé lase la naiba, și sé nu se mai încurce nici cu manuscriptul venețian despre pretinsa limbă cumană dela a. 1303. — Istoria acestui manuscript de limba cumană e o cestiune deja superată (de nu chiar și *necăjită*), pentru că acela s'a adevérit de o colecțiune vocabulară a negoțiatorilor venețiani, cari avënd afaceri pe la porturile septemtrionali ale Marei-negre, și-au adunat un fel de vocabulariu manual, ca sé se pótă încâtva înțelege cu Tatarii, cari ocupaseră locurile Cumanilor desparuți de acolo încă la a. 1224.

Décă Cumanii — *quos teutonice Valwen vocamus* (dice Minoritii la a. 1241) — au lăsat ceva urme de limba lor, aceasta se reduce numai la unele nume a le căpeteniilor seale, ce se pot esplică — cum bine observă regretatul Mangiuca — atât în privința rădăcinei cât și a formei — numai din limba română, precum Cutescu, Cutén, Copulcior, Coja, Cârstea, Gubul, Mantula, Nestru, Osul, Turtul, Umul etc. — *Cumani ducibus usi Blackis* — dice Anna Comnena (lib. 10).

În fine — *venio ad fortissimum!*

D. Hasdeu (pag. XXVIII) scrie următoarele:

„Resultatul cercetărilor mele a fost: În munții Olteniei, ai „Hatzegului, și ai Temeșianei elementul românesc, începând din „epoca lui Traian, s'a menținut nestrămutat în tot cursul vé- „cului de mijloc.

„Pe această întindere teritorială, mai ales în Oltenia, domniá „peste Români némul Basarabilor, a căror marcă nobilitară (?), „adecă emblema de stég, erá Capul negru.

„Basarabii, respândindu-se treptat afară din Oltenia spre „răsărit, capul cel negru de pe stég a dat nascere legendei po- „porane despre Negru-Vodă, de unde apoi Negri toți Români „din regiunea Dunărei.

„Statul Țerei-Românesci n'a fost întemeiat vre o dată de „un singur principe, ci e opera succesivă a mai multora, dintre cari „cel mai însemnat a fost Alexandru Basarabă între 1350—1360“.

Décă nu greșesc — din premisele acestea ale d-lui Hasdeu transpiră ideia, că tótă colonizarea lui Traian s'a restrîns numai la Oltenia, Temeșiana și Hatzegul, de unde apoi elementele române s'ar fi revărsat succesiv și peste celelalte regiuni ale Daciei.

Cumcă Basarabii din Oltenia și-au întins dominațiunea lor și peste alte provincie, ce le înșiră d. Hasdeu, trece — merge! — dar cu ideia, că toți Români de prin tóte părțile, ce le locuesc și astăzi, — au roit numai din stupii Olteniei, Temeșianei și Hatzegului, — spun drept — că nu mă pot împacă!

Însuși d. Hasdeu dice, că Severinenii au cucerit pe locui- torii *de bastină* ai Fogarașului. — Ce însemnéază cuvântul *de bastină*

alta, decât locuitori *de origine*, locuitori cari au fost acolo când s'a făcut drumul roman ce duce pe Olt în sus până la *Pons Vetus*, unde se află ruinele castrului roman între Fontâna-Heviz și Galtul de astăzi etc.

Apoi ce se șicem de Apulum. Auraria maior et minor din munții Abrudului, — de Salinae, Napoca, Optatiana, Largiana din nordul Ardeului, de Sucidava, Municipium Iassiorum, Paloda, Pinum etc., — și de Vallum Traiani ce trece d'a lungul României de astăzi?

Ce se mai ținem și de Blachii lui Gelu de pela Someș, și d'ai lui Menumarot din Bihor, ce ni-i descopere Anonimus Notarius Belae regis, — de Blacki lui Keza pe cari i au aflat locului Secuiei când au descălecat în munții dintre Ardeal și Moldova? — *Blackis commixti literis eorum uti perhibentur; — cum ipsis sortem habuerunt.*

În fine ce facem cu Knezii și Voievozii cei mulți de Marmaros, Szatmár, Ugocsa, Belenes, Resztolcz etc. etc.?

La toate acestea ni respunde — între alții — și d. Hasdeu în Istoria Critică (pag. 160), unde șice: „Pe la 1100, și chiar „ceva mai târziu, când șieria Nestor, principalii locuitori ai Transilvaniei erau *indigenii Români*, și invasorii Pecenegi“; — érá în întroducere (pag. LIX): „Sub anul 1194 Bizantinul Nicetas „Choniates ni arată, că cete de Români locuiau în vecinătate cu „Galiția; un prețios pasagiu — în legătură cu istoria principilor „Bolohovesci“ — ai Valachiei de peste Nistru în Podolia și Volhinia 1220. (pag. CCLXVIII.)

De aci urméză că și între Oltenia și Volhinia terenul intermediar — Valachia și Moldavia — a fost impopulată de Români în tocmai așa de indigeni, ca și cei din Transilvania.

Cumcă teritoriul acesta immens a fost ici-colea sporadic și temporan ocupat și de Cumani, nu împórtă, și nu întrerumpe continuitatea română nici pe acolo.

Continuitatea Românilor în Dacia peste tot și în ori ce parte, prin urmare și în statul Țerei-Românesci, sub numele propriu de Vlachi și Români, precum și sub numirile geografice

de Daci și Scyți, de Pecenegi și Cumani, de Munteni și Moldoveni etc. e constatată pre deplin prin autoritățile libere de orice tendințe politice, séu de preocupățuni separatistice, — în tot decursul vieții lor dela colonizarea lui Traian până ađi.

Dar eu merg și mai departe.

Eu și cu alte ocațiuni (Date istorice II. pag. 333, 396 etc.) am susținut, că prima colonizare a Europei — după ultimul period al gheaței septentrionale — a fost a Celților de origine arică din Sudul Aziei, — și că acea grupă a lor, carea a ocupat regiunile Dunărei inferioare sub nume de Celto-Vlahi, nu s'a mai desrădăcinat de aci nici o dată până în ăilele năstre.

Au năvălit peste ei *strate* de popóre peste popóre, dar ei — cum ăice și d. Hasdeu — că *substrat* nu s'au alterat de loc.

Gințile năvălitoare peste ei — după natura lucrului — au figurat cá cuceritori, dar s'au străcurat cá apa curgătoare, érá petrile autochtone au rămas.

Geto-Dacii veniți din Thracia — ca domnitori — au fost alungați prin Traian din Dacia spre regiunile nordice, unde s'au germanizat séu s'au slavizat, érá Celto-Vlahii primitivi au remas înrădăcinați, — precum am văđut și noi în ăilele năstre, că domnitorii Turci au fost alungați din Bulgaria, érá poporul bulgar a remas nemișcat. — Coloniele romane aflând în locuitorii primitivi Celto-Vlahi din Dacia elemente omogene, li au asimilat limba, dându-i forme gramaticale latine — întocmai cá Celto-Ausonilor în Italia, Celto-Iberilor în Spania, Celto-Galilor în Francia, Celto-Bretonilor în Anglia etc.

Numai așa se esplică romanizarea Celților prin Europa în general, și prin Dacia în special.

Noi am făcut pe Romanii și Romanii pe noi.

Eu țin la — *autochtonia preistorică a Românilor în Dacia.*

Scris-am în Bran la anul facerei 7406, al mântuirii 1898, și al etății mele 75.

I. Cav. de Puscariu.

